



Облік і оподаткування

УДК 657.6:378:336.145

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17594263>

**Актуальні проблеми обліку та проведення внутрішнього аудиту
грантової діяльності у закладах вищої освіти**

Трохановський Володимир Дмитрович,

аспірант, провідний бухгалтер, Карпатський національний університет

імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, Україна,

<https://orcid.org/0009-0001-6656-5130>

Василюк Марія Михайлівна,

доктор економічних наук, професор, професор кафедри обліку і

оподаткування, Карпатський національний університет імені Василя

Стефаника, м. Івано-Франківськ, Україна,

<https://orcid.org/0000-0001-7372-4382>

Прийнято: 26.10.2025 | Опубліковано: 12.11.2025

Анотація. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю підвищення прозорості, ефективності та підзвітності у використанні грантових коштів закладами вищої освіти в умовах переходу до цифрового фінансового менеджменту. Грантова діяльність стає ключовим джерелом фінансування освітніх і наукових ініціатив, проте діюча система бухгалтерського обліку та внутрішнього аудиту не повною мірою відповідає міжнародним стандартам і вимогам донорських програм. **Мета статті** полягає у з'ясуванні теоретичних і практичних засад організації бухгалтерського обліку та внутрішнього аудиту грантової діяльності закладів



вищої освіти, а також в обґрунтуванні напрямів їх удосконалення з урахуванням принципів цифровізації, підзвітності та міжнародних стандартів управління фінансами. **Методологія дослідження** ґрунтується на системному підході з використанням методів порівняльного, нормативно-аналітичного та структурно-функціонального аналізу. Здійснено узагальнення міжнародних стандартів INTOSAI, IFAC і положень Annotated Grant Agreement та Indicative Audit Programme ЄС з метою розроблення уніфікованої методики обліку грантів і ризик-орієнтованої програми внутрішнього аудиту, гармонізованих із вимогами донорів та інтегрованих у цифрові процеси звітності (e-Reporting/Funding & Tenders Portal), а також проведено аналітичний огляд сучасної практики обліку грантів у закладах вищої освіти України. **Результати.** Виявлено ключові методологічні особливості відображення грантових операцій у бухгалтерському обліку закладів вищої освіти, визначено функціональну роль внутрішнього аудиту у забезпеченні прозорості та достовірності фінансової звітності грантових проєктів. Проаналізовано основні проблеми, що перешкоджають ефективній реалізації грантової діяльності, зокрема організаційну фрагментацію між фінансовими, науковими та аудиторськими підрозділами, нестачу кваліфікованих кадрів і недостатню цифрову інтеграцію облікових процесів. Обґрунтовано напрями удосконалення системи обліку й аудиту грантів, які передбачають упровадження інтегрованих інформаційних систем управління, гармонізацію національних нормативів із міжнародними стандартами INTOSAI та IFAC, а також розвиток професійної компетентності бухгалтерів і аудиторів у сфері цифрового фінансового менеджменту. **Висновок.** Отже, формування єдиної системи фінансової підзвітності та цифрового аудиту грантової діяльності університетів є необхідною умовою зміцнення довіри донорів, підвищення ефективності використання коштів і забезпечення сталого розвитку вищої освіти в умовах цифрової трансформації.



Ключові слова: грантова діяльність, бухгалтерський облік, внутрішній аудит, фінансова підзвітність, цифрова інтеграція, міжнародні стандарти, управління закладами вищої освіти, ризик-орієнтований аудит.

Current issues in accounting and internal audit of grant activities in higher education institutions

Volodymyr Trokhanovskyi,

PhD student, Leading Accountant, Vasyl Stefanyk Carpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0001-6656-5130>

Mariya Vasyliuk,

Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Accounting and Taxation, Vasyl Stefanyk Carpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0001-7372-4382>

Abstract. The relevance of the study is driven by the need to enhance transparency, efficiency, and accountability in the use of grant funds by higher education institutions amid the transition toward digital financial management. Grant activities have become a key source of financing for educational and research initiatives; however, the current system of accounting and internal audit does not fully comply with international standards and donor program requirements, which necessitates its improvement. The **purpose of the article** is to clarify the theoretical and practical foundations of organizing accounting and internal auditing of grant activities in higher education institutions and to substantiate the directions for their improvement in line with the principles of digitalization, accountability, and international financial management standards. **Methods.** The research is based on a systemic approach using comparative, regulatory-analytical, and structural-functional analysis methods. The provisions of



international standards INTOSAI, IFAC, the EU *Annotated Grant Agreement* and *Indicative Audit Programme* were summarized to develop a unified grant accounting methodology and a risk-oriented internal audit program harmonized with donor requirements and integrated into digital reporting processes (e-Reporting/Funding & Tenders Portal). An analytical review of the current practice of grant accounting in Ukrainian higher education institutions was also conducted. **Results.** The key methodological features of reflecting grant operations in university accounting were identified, and the functional role of internal audit in ensuring transparency and reliability of grant project financial reporting was determined. The main barriers hindering effective grant implementation were analyzed, including organizational fragmentation between financial, research, and audit units, shortage of qualified personnel, and insufficient digital integration of accounting processes. The directions for improving grant accounting and audit systems were substantiated-specifically, the introduction of integrated information management systems, harmonization of national regulations with INTOSAI and IFAC standards, and the development of professional competencies of accountants and auditors in digital financial management. **Conclusion.** The formation of a unified system of financial accountability and digital audit of grant activities in universities is a prerequisite for strengthening donor trust, increasing the efficiency of fund utilization, and ensuring the sustainable development of higher education in the context of digital transformation.

Keywords: grant activities, accounting, internal audit, financial accountability, digital integration, international standards, management of higher education institutions, risk-based audit.

Постановка проблеми. Проблематика обліку та проведення внутрішнього аудиту грантової діяльності в закладах вищої освіти набуває особливої актуальності в умовах розширення міжнародних академічних програм і зростання частки позабюджетних джерел фінансування. Гранти



стають ключовим інструментом підтримки наукових досліджень, модернізації освітньої інфраструктури та підвищення конкурентоспроможності університетів, однак їх облік і контроль супроводжуються низкою методичних, організаційних і правових труднощів. Відсутність уніфікованих стандартів обліку грантових операцій призводить до різночитань у відображенні витрат, проблем з визнанням доходів і зменшенням прозорості фінансової звітності. Це створює ризики нецільового використання коштів, помилок у бюджетуванні та ускладнює зовнішній аудит.

Внутрішній аудит у цій сфері покликаний забезпечити дотримання вимог донорів, ефективність фінансового управління і достовірність звітності, проте його практична реалізація залишається фрагментарною. Нестача компетентних аудиторів, недостатня автоматизація процесів, відсутність інтегрованих інформаційних систем та єдиних критеріїв оцінювання результативності грантів знижують рівень контролю та унеможливають своєчасне виявлення фінансових порушень.

Таким чином, питання вдосконалення системи обліку та внутрішнього аудиту грантової діяльності у закладах вищої освіти (ЗВО) тісно пов'язане з розв'язанням важливих наукових і практичних завдань – формуванням єдиної методології фінансового обліку, створенням цифрових інструментів аудиту, посиленням прозорості звітності та підвищенням ефективності управління грантовими ресурсами відповідно до міжнародних стандартів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові дослідження, присвячені проблемам обліку та внутрішнього аудиту грантової діяльності у ЗВО, можна згрупувати в чотири взаємопов'язані напрями. Перший напрям зосереджується на методологічних і організаційних засадах обліку грантової діяльності в системі фінансового менеджменту університетів. Як зазначають Л. Г. Ловінська, С. О. Левицька та О. О. Осадча, формування ендаумент-фондів і грантових механізмів у ЗВО України виступає важливим чинником



забезпечення фінансової стійкості, а належна організація їх обліку створює основу для прозорості та довіри до фінансової звітності університетів [1]. Зі свого боку, В. В. Шкроміда та співавтори доводять, що ефективно відображення грантових операцій у фінансовій звітності забезпечує прозорість руху коштів і сприяє формуванню позитивної репутації університету серед донорів [2]. Застосування аутсорсингу у сфері обліку та внутрішнього аудиту як механізму оптимізації управління витратами і зменшення ризиків фінансових помилок обґрунтовують І. Ф. Баланюк та співавтори [3]. У подальшому дослідженні І. Ф. Баланюк та співавтори розглядають облікові аспекти цільового фінансування, наголошуючи на важливості коректного відображення грантових ресурсів відповідно до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку [4]. Подальші дослідження мають бути спрямовані на розробку єдиної системи методичних положень обліку грантових коштів з урахуванням принципів прозорості та цифрової інтеграції.

Другий напрям охоплює питання фінансової аналітики та інвестиційного потенціалу грантових ресурсів. Розглядають гранти як стратегічний ресурс інноваційного розвитку університетів і засіб підтримки конкурентоспроможності освітніх послуг Г. Люлька та співавтори [5]. Досліджує фінансову діяльність університету на основі аналізу доходів, видатків і грантових надходжень, підкреслюючи зв'язок між обсягом залучених грантів та показниками фінансової стійкості, Є. Сваюля [6]. Крім того, Н. О. Бабіна, аналізуючи зарубіжний досвід фінансування університетів, вказує, що грантові механізми формують основу для диверсифікації джерел фінансування і підвищення ефективності використання ресурсів [7]. Узагальнення цього напрямку демонструє необхідність подальших досліджень у сфері формування аналітичних систем оцінювання ефективності грантових інвестицій, орієнтованих на забезпечення довгострокової фінансової стабільності ЗВО.



Третій напрям присвячено внутрішньому аудиту як інструменту забезпечення підзвітності, прозорості та ефективності грантової діяльності. Дослідники С. ДеСімоні (S. DeSimone) і К. Річ (K. Rich) доводять, що функціонування внутрішнього аудиту у ЗВО підвищує якість управління ризиками та рівень довіри між адміністрацією й донорами [8]. Підкреслюють роль внутрішнього аудиту у формуванні механізмів підзвітності й контролю за використанням грантових коштів А. Д. Р. Фонсека (A. D. R. Fonseca) та співавтори [9]. Також А. Ксантопулу (A. Xanthoroulou) та співавтори аналізують вплив аудиторських процедур на підвищення надійності фінансової звітності та операційної ефективності університетів, доводячи, що якісний внутрішній аудит сприяє стабільності фінансових процесів і підвищенню довіри до результатів діяльності ЗВО [10]. Подальші дослідження мають зосереджуватися на розробці єдиних критеріїв оцінки ефективності внутрішнього аудиту грантових програм та адаптації міжнародних стандартів аудиту до освітнього сектору України.

Четвертий напрям відображає стратегічні та освітньо-управлінські аспекти розвитку грантової діяльності у ЗВО. Провівши комплексне дослідження, М. Житар зазначає, що підвищення ефективності фінансування вищої освіти в Україні потребує модернізації механізмів управління грантовими та інвестиційними потоками, а також розбудови цифрової аналітичної інфраструктури, що забезпечить прозорість і підзвітність фінансових операцій [11]. Наголошує на значенні підготовки фахівців у сфері аудиту для підвищення фінансової відповідальності в управлінні освітніми фондами А. Різкуллах (A. Rizqullah), підкреслюючи, що аудиторська освіта формує культуру підзвітності в освітніх установах [12]. Розглядають участь зацікавлених сторін у стратегічному плануванні університетів як фактор підвищення ефективності грантових стратегій та зміцнення інституційної довіри Дж. М. З. Фалкетто (J. M. Z. Falqueto) та співавтори [13]. Узагальнення цього напрямку засвідчує, що наступні дослідження мають бути спрямовані на



інтеграцію стратегічного планування, цифрової аналітики та внутрішнього аудиту в єдину систему управління грантовими ресурсами ЗВО.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри активне вивчення питань фінансового забезпечення університетів, залишаються невирішеними аспекти впровадження грантового обліку у загальну систему фінансового менеджменту ЗВО, відсутня єдина методика відображення грантових операцій відповідно до міжнародних стандартів, а внутрішній аудит часто виконує лише формальну функцію без системної оцінки ризиків і результативності. Недостатньо досліджено питання цифрової взаємодії між бухгалтерськими, аналітичними та звітними платформами, а також вплив автоматизації на прозорість грантової діяльності. Обмеженість емпіричних даних ускладнює розробку уніфікованих моделей аудиту для різних типів грантів, що створює розрив між теоретичними підходами та практикою університетів.

Запропоноване дослідження покликане заповнити ці прогалини шляхом комплексного аналізу облікових і контрольних процедур, розроблення моделі інтегрованого управління грантовими ресурсами та адаптації принципів міжнародних стандартів INTOSAI, IFAC і Annotated Grant Agreement до умов українських ЗВО. Це дозволить поглибити наукове розуміння взаємозв'язку між фінансовою підзвітністю, цифровою трансформацією та ефективністю грантового менеджменту, формуючи основу для створення сучасної системи прозорого аудиту у сфері вищої освіти.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у з'ясуванні теоретичних і практичних аспектів організації обліку та внутрішнього аудиту грантової діяльності у ЗВО й обґрунтуванні напрямів їх удосконалення в умовах цифровізації фінансового менеджменту.

Для досягнення мети поставлено такі завдання:



1. Розкрити економічну сутність грантової діяльності у системі фінансового забезпечення ЗВО та визначити її вплив на показники фінансової звітності й стійкості установи.

2. Проаналізувати сучасну практику ведення бухгалтерського обліку грантових коштів і проведення внутрішнього аудиту, виявити методичні проблеми та оцінити їх роль у забезпеченні прозорості й підзвітності.

3. Розробити рекомендації щодо вдосконалення системи обліку та внутрішнього аудиту грантів із урахуванням положень міжнародних стандартів Міжнародної організації вищих органів фінансового контролю (INTOSAI) і Міжнародна федерація бухгалтерів (IFAC), а також сучасних вимог цифрової звітності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Грантове фінансування в системі фінансового забезпечення ЗВО є одним із ключових чинників підвищення їхньої фінансової стійкості та достовірності фінансової звітності. Наявність грантів створює можливість залучення додаткових цільових ресурсів для виконання наукових і освітніх програм, модернізації матеріально-технічної бази та розвитку людського потенціалу. Водночас така діяльність супроводжується підвищеними вимогами до точності облікових процедур, підтвердження витрат і внутрішнього контролю, оскільки гранти є цільовими коштами з чітко визначеними строками та критеріями використання. Саме тому ефективність системи обліку грантових операцій безпосередньо залежить від якості внутрішнього аудиту, який забезпечує не лише достовірність фінансової звітності, а й контроль за дотриманням вимог донорів і своєчасним виявленням ризиків порушення фінансової дисципліни. Його роль проявляється у взаємозв'язку з фінансово-обліковими аспектами грантової діяльності, що відображено в таблиці 1, де окреслено основні напрями впливу грантової діяльності на стабільність і прозорість функціонування ЗВО.



Таблиця 1

**Фінансово-облікове значення грантової діяльності для забезпечення
стабільності ЗВО**

Напрямок впливу	Зміст фінансового ефекту	Очікувані результати для ЗВО	Приклади практичної реалізації
Диверсифікація джерел фінансування	Надходження грантових коштів зменшує залежність ЗВО від державного бюджету та сприяє формуванню стабільної дохідної бази	Зростання фінансової автономії, підвищення достовірності звітності через чітке розмежування бюджетних і грантових потоків	Програми Erasmus+, Horizon Europe, USAID
Цільові інвестиції в інфраструктуру	Використання грантів для модернізації лабораторій, навчальних корпусів і цифрових систем обліку	Поліпшення матеріально-технічної бази та підвищення якості облікової інформації	Проекти Tempus, DAAD, British Council
Розвиток наукового потенціалу	Фінансування досліджень і аналітичних проєктів сприяє нарощенню обсягів наукової звітності та аудиторських перевірок результатів	Посилення аналітичної функції бухгалтерії та аудиту, підвищення точності фінансових показників	Національний фонд досліджень України
Підвищення кадрової мобільності	Гранти на навчання та стажування бухгалтерів і аудиторів у міжнародних програмах	Поширення кращих практик ведення обліку грантів, підвищення кваліфікації внутрішніх аудиторів	Fulbright, Erasmus Mundus
Формування репутаційного капіталу	Належне ведення обліку та аудит грантів підвищують довіру донорів до ЗВО	Зростання можливостей отримання нових грантів, зменшення ризиків фінансових коригувань	Участь у консорціумах і міжнародних проєктних альянсах

Джерело: сформовано авторами на основі [1, с. 119; 5, с. 3–4; 6, с. 20–22; 7, с. 120–122; 11, с. 144; 13, р. 1042–1045]

Інтеграція грантової діяльності в систему бухгалтерського обліку та внутрішнього аудиту ЗВО забезпечує підвищення достовірності фінансової звітності та зменшення ризиків порушення умов грантових угод. Найкращих результатів досягають ЗВО, у яких облікові й аудиторські процеси чітко розмежовані між підрозділами, а рух документів супроводжується



цифровими інструментами на всіх етапах – від подання заявки до фінального звіту. Університети, що створили окремі проєктно-фінансові офіси, стандартизували бюджетні класифікатори для грантів і запровадили електронні маршрути погодження кошторисів та первинних документів, демонструють скорочення часу опрацювання операцій і зменшення кількості помилок у звітності. Показовим є досвід Національного університету «Львівська політехніка», де функціонує проєктний офіс, що веде централізований облік грантових коштів, формує аналітичні реєстри витрат і забезпечує своєчасну підготовку фінальних звітів для донорів [14]. Подібну практику реалізовано в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, де облік міжнародних проєктів координується через Офіс міжнародних зв'язків. Такий підхід дозволяє уніфікувати фінансові документи, перевіряти коректність первинних записів і проводити внутрішній контроль перед поданням офіційної звітності [15].

Важливим напрямом удосконалення внутрішнього аудиту є підключення внутрішніх облікових процедур до цифрових систем донорів. Зокрема, використання порталу Funding & Tenders Portal (офіційна платформа Європейської комісії для програм Horizon Europe) як «єдиного вікна» дозволяє стандартизувати шаблони кошторисів, формувати календар звітних періодів і здійснювати подання даних у форматі електронної звітності (e-Reporting). Це мінімізує ризики невідповідностей між внутрішнім бухгалтерським обліком і вимогами грантодавців. У такій моделі внутрішній аудит перевіряє не лише законність і цільове використання коштів, а й повноту внесення даних у цифрові профілі проєктів, відповідність статей витрат затвердженому бюджету та наявність підтвердних документів [16].

Паралельно мережа Національного офісу Erasmus+ в Україні забезпечує поширення методичних матеріалів, проведення навчань і аналітичних оглядів найпоширеніших помилок у фінансовій звітності ЗВО. Ці матеріали використовуються як зовнішні еталони при формуванні



внутрішніх карт контролю, чек-листів і тестів аудиторської перевірки, що сприяє гармонізації локальних регламентів бухгалтерського обліку грантів із міжнародними підходами [17]. Отже, ефективна система обліку та внутрішнього аудиту грантових операцій перетворює грант із разового фінансового інструменту на сталу складову фінансової звітності ЗВО. Така система забезпечує не лише прозорість і підзвітність, а й створює аналітичну основу для оцінювання ефективності використання коштів, що насамперед підвищує довіру донорів і полегшує залучення нових грантів.

У контексті внутрішнього аудиту достовірність документів, відповідність записів умовам гранту, реальність господарських подій є контрольними точками перевірки. Важливо, щоб усі дані у фінансових регістрах узгоджувалися з цифровими порталами звітності донорів. Для мінімізації ризику помилок застосовуються деталізовані аналітичні реєстри за проектами, стандартизовані кошториси, таймшити, акти виконаних робіт і внутрішні контрольні листи, які аудитор перевіряє на відповідність умовам грантової угоди (табл. 2).

Таблиця 2

Методологічні особливості відображення грантових операцій у бухгалтерському обліку ЗВО

Операція	Відображення в обліку	Документальне підтвердження	Основні аудиторські процедури
Отримання авансу гранту	Кошти відображаються як цільове фінансування до моменту підтвердження витрат; доходи не визнаються	Грантова угода, банківська виписка, кошторис проєкту	Звірка суми авансу з умовами договору; перевірка правильності віднесення на рахунки цільового фінансування
Придбання обладнання	Зарахування на баланс або списання у витрати залежно від вартості; нарахування амортизації	Рахунок-фактура, акт приймання, інвентарний опис	Перевірка процедур закупівлі, правильності обліку амортизації, фактичної наявності активів



Оплата праці персоналу	Визнання витрат за принципом нарахування; відображення нарахувань і податків	Таймшити, накази, відомості, платіжні документи	Перевірка відповідності робочого часу завданням проєкту; звірка виплат із бюджетом гранту
Відрядження та навчання	Витрати визнаються за періодом здійснення; підтверджуються звітами учасників	Наказ, квитанції, готелі, звіти про участь	Перевірка обґрунтованості витрат, підтвердження їх цільового характеру
Натуральні внески (in-kind)	Визнання за справедливою вартістю; оформлення довідки-оцінки	Акти приймання, калькуляції, ринкові довідки	Перевірка методики оцінки, незалежності джерел, документальної повноти
Курсові різниці	Переоцінка валютних залишків на дату операції або звіту дату	Банківські виписки, довідки НБУ	Зіставлення курсових різниць з політикою гранту; перевірка коректності розрахунків
Закриття гранту	Доходи визнаються пропорційно підтвердженням витратам; невикористані кошти повертаються донору	Фінальний звіт, акти закриття, платіжні документи	Перевірка повноти звітності, правильності віднесення витрат і підтвердження залишку коштів

Джерело: сформовано авторами на основі [2, с. 186–188; 3, с. 57–59; 4, с. 3–4; 8, р. 1148–1152; 9, р. 247–249]

Отже, система бухгалтерського обліку грантів виконує роль базового елементу фінансової архітектури, на якій вибудовується внутрішній аудит. Відповідно до положень Анотованої типової грантової угоди ЄС (Annotated Grant Agreement, AGA) доходи за грантом визнаються пропорційно підтвердженням витратам, а не під час отримання авансових платежів, що підвищує точність фінансової звітності та дозволяє уникати викривлення фінансових результатів проєкту [18]. У поєднанні з положеннями Керівництва до програми Erasmus+, яке визначає вимоги до процедури підтвердження витрат, форм звітності та строків зберігання доказових документів [19], така методологія забезпечує прозорість фінансових операцій і створює основу для незалежного аудиторського контролю.

Практика доводить, що системне застосування типових облікових форм – таймшитів, актів виконаних робіт, чек-листів контролю та реєстрів витрат –



зменшує кількість розбіжностей між внутрішніми й зовнішніми звітами, а також знижує ризики фінансових коригувань під час перевірок з боку донорів [20]. Водночас аналіз показує, що для проєктів програми Horizon Europe внутрішній аудит зосереджується не лише на формальній перевірці, а й на оцінюванні системних ризиків – валютних коливань, правильності розподілу витрат між бюджетними статтями, відповідності записів даним електронної системи e-Reporting [21]. Це дозволяє забезпечити узгодженість між фінансовими показниками та фактичними результатами реалізації гранту.

Виявлено, що ключові проблеми вітчизняних університетів полягають у фрагментарності документування співфінансування, порушеннях принципу періодизації доходів, відсутності стандартизованої аналітики та надмірній ручній обробці даних. Такі недоліки послаблюють доказову базу фінансової звітності, ускладнюють аудит і знижують рівень довіри донорів [22]. Тому вдосконалення облікових процедур має супроводжуватися створенням постійно діючої системи внутрішнього аудиту вибіркової операцій підвищеного ризику, спрямованої на попередження порушень, а не лише їх фіксацію.

Отже, сучасна система грантового обліку у ЗВО еволюціонує від традиційної реєстраційної моделі до інтегрованої аналітико-контрольної. Вона не лише відображає фінансові потоки, а й виконує функцію підтвердження ефективності використання ресурсів і відповідності діяльності стратегічним цілям університету. Облік грантових операцій стає основою для формування доказової звітності, а внутрішній аудит – інструментом забезпечення її обґрунтованості, прозорості та довіри міжнародних партнерів. За цих умов, внутрішній аудит у сфері грантового фінансування університетів набуває стратегічного значення, адже його завданням є не лише перевірка достовірності даних, а й системний аналіз ефективності управлінських рішень, оптимізації витрат і дотримання принципів фінансової



відповідальності. Він стає інтегральним компонентом управління якістю грантової діяльності, що визначає здатність університету залучати нові ресурси, розширювати міжнародне партнерство та зміцнювати свою фінансову автономію.

Ефективність внутрішнього аудиту зростає за умови застосування ризик-орієнтованого підходу, коли вибірка операцій для перевірки формується з урахуванням імовірності помилок чи порушень. Найчастіше це стосується витрат на оплату праці, закупівель обладнання, відряджень і конвертації валют. Такий підхід дозволяє концентрувати аудиторські зусилля на ділянках, що мають найвищий рівень ризику, і своєчасно виявляти невідповідності у звітності. Критерії прозорості та підзвітності визначаються на основі положень Model Grant Agreement та програмних настанов донорів, що забезпечує єдність аудиторських стандартів у різних програмах (табл. 3).

Таблиця 3

Функціональні напрями внутрішнього аудиту грантової діяльності у ЗВО

Напрямок аудиту	Об'єкт перевірки	Очікуваний результат	Інструменти аудиторської перевірки	Приклади застосування у грантових програмах
Фінансовий аудит	Бухгалтерські записи за грантовими рахунками, відповідність кошторису	Підтвердження достовірності фінансової звітності, цільового використання коштів	Перевірка первинних документів, вибіркоче тестування операцій, банківські звірки	Перевірка статей витрат на персонал та обладнання
Аудит облікових процесів (операційний)	Повнота, своєчасність і логічна послідовність облікових записів	Виявлення помилок і неефективних процедур обліку	Порівняння реєстрів обліку, звірка первинних і зведених документів	Використовується у проектах, що охоплюють кілька кафедр або підрозділів
Комплаєнс-аудит	Дотримання облікових правил донорів, прозорість закупівель	Зниження ризику фінансових коригувань і санкцій	Перехресна звірка звітів і кошторисів, контроль повноти документів	Поширений у грантах ЄС, Erasmus+, USAID



Напрямок аудиту	Об'єкт перевірки	Очікуваний результат	Інструменти аудиторської перевірки	Приклади застосування у грантових програмах
Аудит результативності	Зв'язок витрат із досягнутими результатами та індикаторами	Підтвердження реального ефекту використаних коштів	Порівняння планових і фактичних результатів, аналітичні таблиці ефективності	Використовується у дослідницьких програмах, зокрема Horizon Europe
ІТ-аудит	Надійність електронних даних, захист цифрової звітності	Забезпечення цілісності інформації, контроль доступу	Перевірка логів користувачів, трасування операцій, аудит порталу звітності	Реалізується в системі Funding & Tenders Portal та подібних середовищах

Джерело: сформовано авторами на основі [8, р. 1155–1158; 9, р. 250–252; 10, р. 987; 12, р. 173–176; 13, р. 1047–1049]

Практика показує, що внутрішній аудит грантової діяльності у ЗВО тісно пов'язаний із функцією бухгалтерського обліку: саме дані фінансових реєстрів є первинною базою для вибірки аудиторських тестів. Фінансовий аудит забезпечує достовірність звітів, операційний – правильність облікових процедур, а комплаєнс-аудит перевіряє відповідність витрат вимогам донорів. У програмах Erasmus+ це реалізується через внутрішні контрольні листи, що дублюють положення Programme Guide 2025 [23], де визначено перелік обов'язкових документів і строки їх зберігання.

У межах Horizon Europe внутрішній аудит охоплює не лише фінансові операції, а й коректність зміни кошторису, узгодження даних із електронною звітністю на платформі Funding & Tenders Portal, перевірку підписання актів та підтверджень виконання робіт [24]. Окремо проводиться аудит результативності, який співставляє витрати з досягнутими результатами – кількістю публікацій, освітніх продуктів чи міжнародних партнерств. Відповідно до Model Grant Agreement EC (2024), аудитор повинен підтвердити логічний зв'язок між витратами, результатами (deliverables) та показниками ефективності [25].



Таким чином, внутрішній аудит трансформується з механізму виявлення порушень у систему доказового контролю, де кожна фінансова операція має бути не лише законною, а й економічно обґрунтованою та документально підтвердженою. В українських ЗВО цей підхід реалізується через методичні матеріали Національного офісу Erasmus+ в Україні [26], який узагальнює типові помилки та формує практичні рекомендації щодо організації перевірок проєктів Capacity Building in Higher Education (CBHE).

Варто зазначити, що сучасна система бухгалтерського обліку та внутрішнього аудиту грантової діяльності ЗВО характеризується наявністю структурних, кадрових та інформаційно-методологічних обмежень, що суттєво знижують ефективність фінансового управління. Однією з ключових проблем є організаційна фрагментація – роз'єднаність облікових, проєктних і контрольних функцій, яка призводить до дублювання даних, ускладнює звірку фінансових показників і сповільнює формування звітності. Відсутність єдиного внутрішнього регламенту щодо ведення обліку грантів спричиняє різночитання між підрозділами та не забезпечує цілісності інформаційних потоків.

Кадровий аспект також залишається критичним. Університети мають обмежену кількість фахівців, які володіють практичними навичками застосування міжнародних стандартів фінансової звітності, знанням грантової документації та аудиторських процедур, прийнятих у ЄС. Більшість аудиторів зосереджуються на перевірці формальної відповідності документів, тоді як аналітична функція аудиту – оцінка ефективності використання коштів, ризиків і впливу проєктів – реалізується лише частково. Відсутність системної підготовки кадрів і сертифікації за міжнародними стандартами обмежує можливості підвищення професійного рівня працівників і впровадження сучасних підходів до контролю грантів.

Інформаційна площина проблеми полягає в низькому рівні цифровізації облікових процесів. Використання неінтегрованих таблиць і



локальних реєстрів без автоматичного трасування витрат унеможлиблює оперативний аналіз даних та формування аудиторських вибірок у реальному часі. У більшості закладів відсутні електронні системи управління грантами, здатні об'єднувати облік, аудит і моніторинг у єдиному середовищі.

Додатковою проблемою залишається невизначеність нормативного поля. Відсутність єдиних підходів до обліку співфінансування, нефінансових внесків і валютних операцій створює ризики помилок при складанні звітності та ускладнює узгодження з донорами. Внутрішній аудит у такій ситуації часто зводиться до перевірки документів, а не до оцінювання ефективності управлінських рішень.

Отже, головним викликом для університетів є перехід від формального обліку грантів до інтегрованої системи фінансового управління, де внутрішній аудит виконує не лише контрольну, а й аналітичну функцію, забезпечуючи достовірність даних, підзвітність і стратегічну довіру між закладом освіти та міжнародними донорами.

Удосконалення системи бухгалтерського обліку та внутрішнього аудиту грантових коштів у ЗВО має ґрунтуватися на поєднанні принципів прозорості, цифрової інтеграції та дотримання міжнародних стандартів обліку й аудиту. Перспективним напрямом є створення інтегрованої обліково-аудиторської платформи, яка забезпечуватиме автоматичну взаємодію між системами бухгалтерського обліку, внутрішнього аудиту, фінансової аналітики та звітності за грантовими проектами. Її функціонування сприятиме підвищенню рівня фінансової прозорості, скороченню часових витрат на підготовку звітів і формуванню доказової бази для зовнішніх перевірок.

Єдиний підхід до визнання доходів і витрат має базуватися на положеннях Annotated Grant Agreement (AGA) [18] та Indicative Audit Programme ЄС [19], що забезпечує уніфікацію методики обліку грантів, відображення співфінансування та перевірку правомірності витрат. Не менш



важливим є розвиток кадрового потенціалу – запровадження постійно діючих програм підвищення кваліфікації бухгалтерів і аудиторів грантових проєктів із урахуванням принципів INTOSAI [27] та IFAC [28]. Це сприятиме формуванню професійної культури підзвітності та відповідності міжнародним вимогам.

У поєднанні з автоматизованими аналітичними інструментами такі заходи створюють передумови для переходу від формального обліку до системи доказового аудиту, де кожна операція має цифрове підтвердження, а внутрішній аудит виконує роль інструменту підвищення достовірності, ефективності й довіри донорів до фінансової звітності ЗВО.

Висновки. Отже, грантова діяльність ЗВО в Україні є важливим інструментом забезпечення їхньої фінансової незалежності, розвитку наукового потенціалу та інтеграції у міжнародний освітній простір. Ефективність її реалізації значною мірою залежить від якості бухгалтерського обліку та внутрішнього аудиту, які забезпечують достовірність фінансової інформації, прозорість використання ресурсів і підзвітність перед донорами. Встановлено, що чинна практика ведення обліку грантів характеризується фрагментарністю, низьким рівнем цифрової інтеграції та відсутністю єдиних методичних підходів до визнання доходів і відображення співфінансування. Недостатній рівень автоматизації та нестача сертифікованих аудиторів знижують ефективність внутрішнього контролю й ускладнюють оцінку фінансових ризиків.

Подальший розвиток системи обліку та внутрішнього аудиту грантової діяльності ЗВО має ґрунтуватися на впровадженні інтегрованих цифрових платформ обліку й контролю грантових коштів, розроблених відповідно до вимог міжнародних стандартів INTOSAI, IFAC та Annotated Grant Agreement CC, а також на формуванні сталої системи професійної підготовки аудиторів і бухгалтерів, залучених до управління грантовими проєктами. Перспективним напрямом досліджень є розроблення ризик-орієнтованих



моделей внутрішнього аудиту з використанням технологій штучного інтелекту для автоматизації перевірок, виявлення невідповідностей і побудови комплексних індикаторів прозорості та ефективності грантової діяльності ЗВО.

Список використаних джерел

1. Ловінська Л. Г., Левицька С. О., Осадча О. О. Ендаумент в діяльності вітчизняних закладів вищої освіти: практика застосування та обліку. *Економіка, управління та адміністрування*. 2019. Т. 3, № 89. С. 119–128. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2019-3\(89\)-119-128](https://doi.org/10.26642/ema-2019-3(89)-119-128).

2. Шкроміда В. В., Василюк М. М., Гнатюк Т. М., Івасюк Н. В., Кузьмін Т. Л. Облік та аудит грантової діяльності у закладах вищої освіти: бібліометричний аналіз. *Економіка і регіон*. 2025. № 2 (97). С. 184–190. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2025.2\(97\).3804](https://doi.org/10.26906/EiR.2025.2(97).3804).

3. Баланюк І. Ф., Кузьмін Т. Л., Шкроміда В. В., Гнатюк Т. М., Рига Б. Методологія аутсорсингу з обліку і внутрішнього аудиту у системі управління витратами та грантовою діяльністю закладів. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 2 (53). С. 56–61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-53-8>.

4. Баланюк І. Ф., Василюк М. М., Гнатюк Т. М., Кузьмін Т. Л., Шкроміда В. В. Облікові аспекти цільового фінансування в контексті управління грантовою діяльністю закладів вищої освіти. *Ефективна економіка*. 2024. № 12. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.12.8>.

5. Люлька Г., Іщенко І., Лобко С. Інвестиції як стратегічний ресурс інноваційного розвитку закладів вищої освіти в умовах трансформації освітнього середовища. *Адаптивне управління: теорія і практика*. 2025. Т. 20, № 40. DOI: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-20\(40\)-06](https://doi.org/10.33296/2707-0654-20(40)-06).

6. Сваволя Є. Облік та аналіз основних показників фінансової діяльності закладів вищої освіти на прикладі ЛНУ імені Івана Франка: оцінка доходів, видатків та фінансової стійкості. *Universum*. 2024. № 13. С. 18–25.



URL: <https://archive.liga.science/index.php/universum/article/view/1254> (дата звернення: 20.08.2025).

7. Бабіна Н. О. Інструменти фінансування діяльності вищих навчальних закладів: зарубіжний досвід. *Modern Science – Moderní věda*. 2020. № 3. С. 119–124. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/16343/1/Babina_N_3.pdf (дата звернення: 20.08.2025).

8. DeSimone S., Rich K. Determinants and consequences of internal audit functions within colleges and universities. *Managerial Auditing Journal*. 2020. Vol. 35, № 8. P. 1143–1166. DOI: <https://doi.org/10.1108/MAJ-10-2019-2444>.

9. Fonseca A. D. R., Jorge S., Nascimento C. The role of internal auditing in promoting accountability in higher education institutions. *Revista de Administração Pública*. 2020. Vol. 54, № 2. P. 243–265. DOI: <https://doi.org/10.1590/0034-761220190267x>.

10. Xanthopoulou A., Skordoulis M., Arsenos P., Kalantonis P. The effect of internal audit on universities' reliability and performance. *Strategic Innovative Marketing and Tourism*. 2024. Article 987. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-51038-0_106.

11. Житар М. Фінансове забезпечення вищої освіти в Україні: проблеми ефективності та перспективи модернізації. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*. 2025. Т. 4, № 18. С. 143-153. DOI: <http://doi.org/10.32750/2025-0412>.

12. Rizqullah A. Enhancing financial accountability: the role of audit education in managing student assistance funds in educational institutions. *Indonesia Auditing Research Journal*. 2023. Vol. 12, № 4. P. 171–178. <https://journals.iarn.or.id/index.php/ARJ/article/view/268> (дата звернення: 20.08.2025).

13. Falqueto J. M. Z., Hoffmann V. E., Gomes R. C., Satiko S., Mori O. Strategic planning in higher education institutions: what are the stakeholders' roles



in the process? *Higher Education*. 2020. Vol. 79, № 4. P. 1039–1056. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10734-019-00455-8>.

14. Проектний офіс. *Національний університет «Львівська політехніка»*: вебсайт. 225. URL: <https://po.lpnu.ua> (дата звернення: 20.08.2025).

15. Відділ міжнародних зв'язків. *Київський національний університет імені Тараса Шевченка*: вебсайт. 2025. URL: <https://international.knu.ua> (дата звернення: 20.08.2025).

16. EU Funding & Tenders Portal. *European Commission*: вебсайт. 2025. URL: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal> (дата звернення: 20.08.2025).

17. *Національний офіс Erasmus+ в Україні*: вебсайт. 2025. URL: <https://erasmusplus.org.ua> (дата звернення: 20.08.2025).

18. Анотована типова грантова угода (AGA) – для складання бюджету Програм ЄС 2021–2027 рр. *National Erasmus+ Office in Ukraine*: вебсайт. 2022. URL: <https://erasmusplus.org.ua/news/anotovana-tyпова-grantova-ugoda-aga-dlya-skladannya-byudzhetu-program-yes-2021-2027-rr-pereklad-ukr-movoyu/> (дата звернення: 20.08.2025).

19. Керівництво до Програми ЄС Еразмус+ конкурсів 2025 р. *Erasmus+ Office in Ukraine*: вебсайт. 2025. URL: <https://erasmusplus.org.ua/news/hot-news-kerivnucztvo-do-programy-yes-erazmus-konkursiv-2025-r-opublikovano/> (дата звернення: 20.08.2025).

20. Методичні рекомендації для виконавців проєктів Еразмус+ (пам'ятка). *Київський університет імені Бориса Грінченка*: вебсайт. 2024. URL: https://frgf.kubg.edu.ua/images/FRGF/Pro_Faculty/Mizhnarodna_spivpratsia/pam_yatka_ka2_jan_2024.pdf (дата звернення: 20.08.2025).

21. «Горизонт Європа»: інформація та оголошення (національні контактні пункти). *КПІ ім. Ігоря Сікорського*: вебсайт. 2024. URL:



<https://horizon.een.kpi.ua/programma-goryzont-yevropa/> (дата звернення: 20.08.2025).

22. Звіт про огляд витрат державного бюджету: грант підтримки наукових досліджень. *Міністерство освіти і науки України*: вебсайт. 2024. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/budzhet/2024/12/24/zvit-pro-ohlyad-vytrat-derbyudzhetu-hrant-pidtrymky-naukovykh-doslidzhen-24-12-2024.pdf> (дата звернення: 20.08.2025).

23. Erasmus+ Programme Guide 2025 (Version 2). *European Commission*: вебсайт. 2025. URL: https://erasmus-plus.ec.europa.eu/sites/default/files/2024-11/erasmus-programme-guide-2025_en.pdf (дата звернення: 20.08.2025).

24. EU Grants AGA – Annotated Grant Agreement (2021–2027). *European Commission*: вебсайт. 2024. URL: https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/docs/2021-2027/common/guidance/aga_v1.0_en.pdf (дата звернення: 20.08.2025).

25. Horizon Europe – Model Grant Agreement (v1.2 – 01.04.2024). *European Commission*: вебсайт. 2024. URL: https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/docs/2021-2027/common/agr-contr/general-mga_horizon-euratom_v1.2-01042024_en.pdf (дата звернення: 20.08.2025).

26. Cluster seminar for Erasmus+ CBHE project teams: best practice and challenges (Kyiv, 20.09.2018). *National Erasmus+ Office in Ukraine*: вебсайт. 2018. URL: <https://erasmusplus.org.ua/en/news/cluster-seminar-for-erasmus-cbhe-project-teams-best-practice-and-challenges-for-projects-implementation-and-grant-management-content-and-grant-funds-20-09-18-kyiv/> (дата звернення: 20.08.2025).

27. International Standards of Supreme Audit Institutions (ISSAI 100–400). *INTOSAI*: вебсайт. 2023. URL: <https://www.intosai.org/issai-framework/> (дата звернення: 20.08.2025).

28. International Financial Reporting Standards (IFRS). *IFRS Foundation*: вебсайт. 2025. URL: <https://www.ifrs.org/> (дата звернення: 20.08.2025).